

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN URA- JA KOULUTUSVALINTOJEN TUKENA

TET-jaksojen kehittämistyön kuvailua Hämeenlinnan lyseon koulussa

Päivi Nurminen

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) NURMINEN, Päivi	Julkaisun laji Kehittämishanke	
	Sivumäärä 26	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen saakka	
Työn nimi TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN URA- JA KOULUTUSVALINTOJEN TUKENA - TET-jaksojen kehittämistyön kuvailua Hämeenlinnan lyseon koulussa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajakoulutus		
Työn ohjaaja(t) Pekkarinen, Virva-Liisa		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Työelämän muutokset ja uudet vaatimukset ovat tuoneet haasteita myös kouluoppimiseen. Jotta koulutusjärjestelmä pystyisi antamaan nuorille riittävät valmiudet työmarkkinoille pääsemiseksi ja valmistaisi heitä elinikäiseen oppimiseen, sen tulisi pyrkiä luomaan tiiviimmät yhteydet koulutusjärjestelmän ja työelämän välille edistämällä oppilaitosten ja työelämän välisiä yhteyksiä. TET eli työelämään tutustuminen on osa peruskoulun ja lukion jakamaa työelämä-tietoutta. Keskeisenä haasteena on kehittää työelämään tutustumisesta laajempia, eri oppiaineisiin integroituja kokonaisuuksia, jonka aikana oppilaalla on mahdollisuus entistä monipuolisemmin hahmottaa omaa suhdettaan työhön ja tarkistaa ammatillista suuntautumistaan.</p> <p>Hämeenlinnan kaupunki on mukana Opetushallituksen oppilaanohjauksen kehittämistyössä, jonka kautta tehostetaan perusopetuksen oppilaanohjausta, erityisesti uravalinnan ohjausta sekä jatko-opintoihin, työhön ja ammatteihin perehtymistä. Tämä kehittämishanke on osa Hämeenlinnan kaupungin oppilaanohjauksen kehittämistyötä, joka alkoi 2008. Kehittämishankkeen tuloksena syntyi Hämeenlinnan lyseon koulun TET-jaksojen kehittämisen toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman tavoitteena on integroida TET-jaksot ja työelämäyhteistyö entistä kiinteämmin osaksi opetussuunnitelmaa niin, että työelämään tutustuminen tulee kiinteäksi osaksi koulutyötä eikä se jää vain oppilaanohjauksen reviiరిksi. Samalla korostetaan koko henkilökunnan ohjausvastuuta. Tähän tavoitteeseen pyritään esimerkiksi käsittelemällä TET-jaksojen kokemuksia eri oppiaineiden tunneilla ja jalkauttamalla opettajat TET-paikkoihin tapaamaan oppilaita ja työnantajia.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Oppilaanohjaus, työelämään tutustuminen, uranvalinta		
Muut tiedot		

Author(s) NURMINEN, Päivi	Type of Publication Development project	
	Pages 26	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title THE PERIOD OF WORKING EXPERIENCE AS A PART OF CAREER CHOICES - Developing of work experience process in Hämeenlinna Lyseo junior high school		
Degree Programme (Vocational Teacher Education/Student Counsellor Education/Special Needs Teacher Education) Vocational Study Counsellor Education		
Tutor(s) Pekkarinen, Virva-Liisa		
Assigned by		
Abstract Changes in the working-life reflect to the learning at schools. The major issue for the curriculum is really preparing young people for life and the world in which they are living at huge uncertain, in terms of the changes in working-life and the changing values in society. Career planning is now seen as a lifelong process. It is an interactive process that involves learning about yourself and the type of work that would be a suitable for you. The school system should be in closer cooperation with working-life in order to offer good quality of work experience period to young people. This allows them to make decisions about their learning and career choices. A period of work experience (TET) is part of Finnish comprehensive school curriculum. The aim is that the pupil will have personal experience about working life and vocations in genuine work environments. A period of work experience is a central part of cooperation between the local labour markets, business community and comprehensive school. The world of work is introduced to young people by work experience. It should be a valuable and essential part of their educational processes. It helps young people to find out what work is and what employers expect. The Finnish National Board of Education has launched a Career Guidance Development Project for 2008-2010 aiming to develop guidance services in especially in comprehensive school. Hämeenlinna participates in that developing plan. The purpose of my development plan was to make an operating plan to develop a period of work experience in our school. It introduces good methods that already exist in our school and it also develops new ways to connect work experience and learning at school. The aim is that working life experiences will come into general use in school subjects. It also emphasizes the teacher's role as a supervisor.		
Keywords career planning, counselling, student counselling, working-life period		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 NUORET TYÖMARKKINOIDEN MURROKSESSA.....	5
2.1 Menneestä tulevaan.....	5
2.2 Nuori koulutusvalintojen edessä.....	8
2.3 Työelämä, koulu ja oppiminen.....	9
2.4 Murroksen haasteet ohjaushenkilöstölle.....	10
3 TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN PERUSKOULUSSA.....	13
3.1 Työelämään tutustumisen tavoitteita ja käytänteitä	13
3.2 Oman oppimisen ohjaajaksi	14
3.3 Työelämään tutustuminen Lyseon koulussa.....	15
4. TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISEN JA TYÖELÄMÄYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN LYSEON KOULUSSA.....	17
4.1 Kehittämistoiminnan taustaa	17
4.2 Kehittämistyön tavoitteet	19
4.3 Kehittämistyö käytännössä	20
5 LOPUKSI	22
LÄHTEET.....	25

1 JOHDANTO

Ohjauspalvelujen merkitys on kasvanut joustavuuden ja koulutuksen monimuotoisuuden myötä. Opiskelun ohjaus on myös laajentunut opiskelutekniikkojen käsittelystä yksilöllisten valintojen ja henkilökohtaisten opintopolkujen ohjaukseksi. Samalla opinto-ohjaajan toimenkuva on laajentunut oppilaan tukijasta koko oppilaitoksen ohjaustyön organisaattoriksi. (Mikkola 2003, 31 – 32.)

Opinto-ohjaus pohjautuu valtakunnallisissa opetussuunnitelmien perusteissa holistiseen ohjausmalliin, jossa ohjaus nähdään kokonaisvaltaisena oppilaan oppimisen, kasvun ja kehityksen sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaamisena. Ohjaus määritellään koko kouluyhteisön tehtäväksi, jonka tavoitteita ja päämääriä eri asiantuntijat: luokan- ja ryhmäohjaajat, oppilaanohjaajat, opettajat, rehtorit sekä oppilaitoksen ulkopuoliset ohjausasiantuntijat (psykologit, sosiaalityöntekijät ym.) yhdessä toteuttavat.

Ohjauksen sisäisessä työnjaossa oppilaan- ja opinto-ohjaajan tehtävänä on erityisesti organisoida, suunnitella ja järjestää oppilaanohjauksen palvelut. Lisäksi hänen vastuullaan on oppilaan jatkokoulutuksen sekä ura- ja elämänsuunnittelun ohjaus. Kaikkien opettajien tehtävä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä sekä ohjata oppilaan oppimista ja opiskelua. (Lätti 2007, 68.) Opettajien osalta ohjauksellisuus asettaa entistä enemmän haasteita omalle työskentelylle. Heiltä edellytetään entistä enemmän työelämän tuntemusta ja oppilaan koko opintopolun tuntemusta. Verkostoituminen, vastuun ottaminen ja yhteistyön merkitys opettajan työssä tulevat myös entistä tärkeämmäksi

Oppilaanohjauksen kehittäminen on keskeinen osa perusopetuksen kehittämistoimintaa, joka alkaa vuonna 2008. Oppilaanohjauksen kehittämistoimilla tehostetaan perusopetuksen oppilaanohjausta, erityisesti uravalinnan ohjausta sekä jatko-opintoihin, työhön ja ammatteihin perehtymistä. Tavoitteena on jatkaa jo aiemmin 2000-luvulla olleiden ohjauksen kehittämishankkeiden ja tehtyjen tutkimusten työtä kunnissa ja alueilla. Oppilaanohjauksen kehittämistyössä on mukana 127 kuntaa ja 21 yksityistä koulutuksenjärjestäjää. Kehittämistyö kohdistuu perusopetuksen 6.-9. vuosiluokkien opinto- ja ammatinvalinnanohjausjärjestelyihin kunnissa ja oppilaitoksissa.

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnassa tavoitteena on tehostaa perusopetuksen oppilaanohjausta, erityisesti uravalinnan ohjausta sekä jatko-opintoihin, työhön ja ammatteihin perehtymistä. Tavoitteena on varmistaa kaikille perusopetuksen päättäneille opiskelupolun jatkuminen. Huomiota kiinnitetään erityisesti palvelujen jatkumoon koulutuksen nivelvaiheissa. Oppilaitostasolla pyritään vahvistamaan oppilaiden ja opettajien jatko-opinto- ja työelämä-tietoutta sekä huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Erityisiä kehittämistavoitteita ovat:

- Alueellisen ohjaussuunnitelman kehittäminen
- Kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen
- Yhteistyön kehittäminen työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa
- Yhteistyön kehittäminen nuorten hyvinvointiin ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen osallistuvien toimijoiden kanssa
- Toiminnan juurruttaminen pysyväksi osaksi alueen ja/tai oppilaitoksen toimintaa

Oppilaanohjausta kehitetään paikallisesti ja seudullisesti moniammatillisena ja eri hallintokuntien, viranomaistahojen, organisaatioiden ja elinkeinoelämän yhteistyönä. Varsinaiset kehittämistoimet toteutetaan koulutuksen järjestäjän/koulun oman paikallisen toimintasuunnitelman mukaisesti. Kehittämistyötä tuetaan valtakunnallisesti kehittävällä arvioinnilla sekä alueellisella koulutuksella. Kehittävästä arvioinnista vastaa Joensuun yliopisto. Kuudella paikkakunnalla järjestettävästä koulutuskokonaisuudesta vastaa Tampereen täydennyskoulutuskeskus. Opetushallitus ohjaa ja koordinoi kehittämistyötä valtakunnallisesti.

Hämeenlinnan kaupungin opetustoimi on saanut valtion erityisavustusta oppilaanohjauksen kehittämiseen vuosille 2008 - 2009. Hankkeen aikana tehostetaan uravalinnan ja jatko-opintoihin ohjausta sekä työhön ja ammatteihin perehtymistä. Tavoitteena on vahvistaa perusopetusikäisen nuoren oppimaan oppimisen taitoja, syventää nuoren tietoja uravalinnan ohjaamisessa siten, että nuorella on mahdollisuus tehdä tietoon perustuvia ratkaisuja oman elämänsä suhteen sekä antaa oppilaalle aikaisempaa enemmän yksilölliset tarpeet huomioivaa henkilökohtaista ohjausta jatko-opintoihin.

Erityisiä kehittämiskohteita ovat mm: perusopetuksen vuosiluokkien 6-9 opinto- ja ammatinvalinnan ohjaus, kunnallinen/alueellinen ohjaussuunnitelma, huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö sekä oppilaiden ja opettajien jatko-opinto- ja työelämä tietouden vahvistaminen. Hämeenlinnassa opinto-ohjauksen kehittämistoiminnan painopisteenä on yläkoulun oppilaiden ohjauksen ja tuen muotojen kehittäminen ja erilaisten ohjauksen toimintamallien kokeileminen. Kehittämistoiminnan tavoitteena on lisätä koko opetushenkilöstön tietoisuutta ohjauksesta ja korostaa ohjausta koko työyhteisön asiana.

Tavoitteena on saada pysyviä uusia käytänteitä koko kouluyhteisöön. Jokaisella yläkoululla on hankkeen sisällä omia kehittämishankkeita, joiden kautta saatuja kokemuksia ja hyviä toimintamalleja jaetaan muiden koulujen kesken. Jokainen yläkoulu laatii kehittämistoiminnan tueksi toimintasuunnitelman, joka samalla toimii määräraahahakemuksena. Omassa koulussani kehittämistyön painopistealueena on työelämään tutustumisen ja työelämä tietouden kehittäminen.

Kuvaan työssäni työelämään tutustumisen (TET) kehittämistyötä, jota Lyseon koulussa tehdään erityisesti kevään 2009 aikana. Pohdin työssäni myös työelämän muutosten heijastumista niin nuoren itsensä kuin ohjaustoiminnan ja koulutyön arkeen. Lisäksi kuvaan työelämään tutustumisen periaatteita perusopetuksessa ja sen mahdollisuuksista tukea nuorta omien valintojen viidakossa.

2 NUORET TYÖMARKKINOIDEN MURROKSESSA

2.1 Menneestä tulevaan

Koulunpenkiltä työelämään siirtyminen ei aina ole ollut yhtä hankalaa kuin nykyään. Kari Nyysölän artikkelissa kuvataan työmarkkinoiden muutosta erityisesti nuoren työntekijän näkökulmasta. Nyysölän (2002) mukaan 1960-luvulla työttömyys oli nykymittapuun mukaan vähäistä eikä nuorisotyöttömyyttä edes osattu pitää yhteiskunnallisena ongelmana. Virkamiehet tosin olivat jo 1950-luvun puolivälissä ryhtyneet pohtimaan edessä hämöttävän rakennemuutoksen vaikutuksia nuorten kannalta. Taustalla oli huoli siitä, miten suuret ikäluokat saataisiin sujuvasti työelämään. Suurten ikäluokkien työelämään siirtyminen ei kuitenkaan loppujen lopuksi aiheuttanut niin suuria ongelmia kuin oli pelätty. Yksi syy tähän lienee 1960-luvun lopun vilkas muuttoliike Ruotsiin, mikä vei mukanaan paljon nuoria ja koulunsa päättäneitä työttömiä. (Nyysölä 2002, 120 -136.)

1970-luvun puoliväliin mennessä Suomen rakennemuutos oli tasaantunut: väestö oli keskittynyt kaupunkeihin ja taajamiin. Teollisuus- ja varsinkin palveluammatit olivat vallanneet alaa maanviljelijäväestön vähetessä. 1980-luvun loppua kohden yleinen työllisyystilanne parani ja sen myötä myös nuorisotyöttömyys pysyi verrattain alhaisena.

1990-luvulla tilanne muuttui ratkaisevasti. Kokonaistyöttömyyden rinnalla myös nuorisotyöttömyys nousi rajusti. Samalla työsuhteet muuttuivat varsinkin nuorten osalta entistä enemmän määräaikaisiksi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa alettiin puhua pätkätöistä. 2000-luvulle tultaessa työllisyystilanne on hiljalleen parantunut. Nuorten työmarkkinoita leimaan kuitenkin edelleen epävarmuus. Perinteinen siirtymismalli koulutuksesta vakaaseen työmarkkina-asemaan on paljolti korvautunut yksilöllisemmällä siirtymäreiteillä. Vakaata työmarkkina-asemaa edeltävät usein työttömyysjaksot, määräaikaiset työsuhteet ja erilaiset työvoima- ja koulutuspoliittiset toimenpiteet. (Nyysölä 2002, 120 -136.)

Työelämän muutosta on verrattu mm. turbulenssiin, joka pyörteillään ja nopeilla ilmavirtauksillaan saa aikaan ravistuksia ja ennalta arvaamattomia muutoksia. Globalisoitumisen myötä myös yritysten toimintakulttuurit ovat muuttuneet. Tuotannon on oltava joustavaa pystyäkseen vastaamaan alati muuttuvaan kilpailutilanteeseen. Muuttunut työelämä vaikuttaa myös tulevaisuuden työntekijän, nuoren, elämään. Nykyisillä työmarkkinoilla korostuvat koulutuskvalifikaatioiden rinnalla subjektiiviset ominaisuudet, työnhakijoiden aikaisemmat työnäytteet sekä aktiivinen työmarkkinaympäristötuntemus. (Vuorinen 2001, 11 -28.)

Jälkiteollinen toimintaympäristö tarjoaa yksilöille enemmän mahdollisuuksia ja valintoja, yksilöllisiä opintopolkuja ja vapautta muotoilla oma elämäntapansa. Samalla kasvaa vastuu oman elämän muotoutumisesta. Teollinen yhteiskunta on muuttunut tietoyhteiskunnaksi, jossa tiedon määrä kasvaa nopeasti ja sillä on yhä suurempi vaikutus ihmisten arkielämään. Nopeasti uusiutuvan tiedon hyväksikäyttö edellyttää tiedon käyttäjiltä uudenlaisia valmiuksia: kykyä arvioida tiedon merkitystä ja vaikutuksia sekä ennen kaikkea kykyä soveltaa tietoa. (Parkkinen 2003, 158 -159.) Eri tieteenalojen rajat hälvenevät ja myös tiedon omaksuminen muuttuu laaja-alaiseksi ja moniulotteiseksi. Yksilön kannalta onkin oleellista se, kuinka hän kykenee kehittämään itseään ja ammattitaitoaan voidakseen reagoida muutokseen (Hyyryläinen & Leminen 2003, 98).

Nykyisin siirtymille työurissa ja koulutuksesta työmarkkinoille on leimallista lisääntyvä yksilöllistyminen. Myös koulutuksen merkitys entistä enemmän suhteessa elämänkulun sujuvuuteen, sen muuttuviin tilanteisiin on korostunut. Keskeistä on sijoittuminen työmarkkinoille, ei vain yksittäiseen työhön, jolloin monipuolinen opiskelu- ja työhistoria on ratkaisevassa asemassa. Työmarkkinoiden perusolemus on jatkuva muutos ja yksilöiden elämää uudelleen rakentava toimintaperiaate. Yksilöiden elämä ei ole välttämättä taloudellisesti eikä sosiaalisesti turvattu sen jälkeen, kun työpaikka on kerran saatu. Entistä tärkeämmäksi on muodostumassa yhteiskunnan kyky tukea yksilöityviä työuria ja joustavia koulutusmahdollisuuksia. Erityisesti nuoret tarvitsevat valmiuksia kohdata katkoksellisen työsuhteiden maailma. Haasteena onkin nuorten saaminen täysipainoisemmin mukaan koulutukseen, työelämään ja yhteiskunnan toimintaan.

Tiedon nopea muuttuminen, tietoyhteiskuntakehitys, työorganisaatioiden muutos sekä elämän- ja työuran monipuolistuminen yksilön elinkaarella määrittelevät tulevaisuutta (Luukkainen 2005, 172). Työntekijöiltä vaaditaan monipuolisempaa osaamista, vastuuta itsestään sekä muutos- ja sopeutumiskykyä. Ammattien muutos ja työn epävarmuus eivät anna mahdollisuuksia pitkäkestoiselle tulevaisuuden suunnittelulle. Muutoksen vauhti tuskin hidastuu tai määrä vähenee. (Luukkainen 2005, 95.)

Yhteiskunnassa ja koulutuksessa vallitsee tehokkuusajattelu: opiskelijat pitäisi saada valmistumaan sekä siirtymään työelämään nopeasti. Entistä tärkeämpää on oikeiden valintojen tekeminen eri koulutusvaiheissa sekä riittävien ohjauksellisen tuen saaminen.

2.2 Nuori koulutusvalintojen edessä

Keskeinen muutos nuorten koulutuksesta työelämään siirtymisen kannalta on ollut myös koulutusvaatimusten lisääntyminen. Sitä mukaa kuin nuorten koulutustaso on noussut, on lähestulkoon yleiseen oppivelvollisuuteen rinnastettavaksi normiksi muodostunut vaatimus vähintään ylemmän toisen asteen koulutuksesta. Tästä normista lipeäminen heikentää ratkaisevasti nuoren työllistymismahdollisuuksia ja ylipäättään yhteiskuntaan integroitumista. Vielä 1960-luvulla kouluttamattoman nuoren tilanne olikin huomattavasti siedettävämpi kuin nykyään työelämään siirtymisen kannalta. Tuotantorakenteen muutoksesta aiheutunut kasvava työvoimatarve Suomessa antoivat paljon työtilaisuuksia myös heikosti koulutetuille työntekijöille. (Nyyssölä 2002, 120 -136.)

Nyyssölän (2002) mukaan koulutus ei ole menettänyt merkitystään suomalaisessa yhteiskunnassa. Itse asiassa elinikäisen oppimisen korostaminen vahvistaa koulutuksen ja osaamisen merkitystä. Samalla koulutukseen liittyvät syrjäytymis- ja huono-osaisuustekijät ovat lisääntyneet. Tämä näkyy kahdella tasolla. Ensinnäkin koulutukseen liittyvät riskit ja epävarmuustekijät ovat voimistuneet. Koulutuksen käyttöarvoa eli koulutuksen tarjoamia työllistymis-, ansio- ja urakehitysmahdollisuuksia on vaikea ennustaa. Toiseksi koulutuksen puuttumisesta on tullut keskeinen syrjäytymistä ja huono-osaisuutta aiheuttava tekijä. (Nyyssölä 2002, 120 -136.)

Hyvä koulutus on edelleenkin paras tae työelämään kiinnittymisessä. Koulutuksen antaman hyödyn ennustettavuus on kuitenkin heikentynyt. Koulutusvalintoihin liittyy riskejä, joita on hankala ennakoida. Nuorten koulutuksesta työelämään siirtymisen muutokset ovat heijastelleet muutoksia yhteiskuntapoliittisessa ajattelussa. Mielenkiintoinen kysymys onkin se, onko globalisaation ja markkinoiden hallitsemasta epävakaasta maailmasta mahdollista palata vakaaseen ja ennustettavaan maailmaan, johon kuuluivat täystyöllisyys, koulutuksen antaman hyödyn ennustettavuus ja vakaa työura. Nyt se ei näytä kovinkaan mahdolliselta, mutta tilanne saattaa muuttua suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtymisen ja sitä mahdollisesti seuraavan työvoimapulan seurauksena. (Nyssölä 2002, 120 -136.)

2.3 Työelämä, koulu ja oppiminen

Monet tulevaisuudessa vaadittavat osaamiset ovat sellaisia, että niiden perinteinen opettaminen koulumaailmassa on lähestulkoon mahdotonta. Näin ollen joudutaankin kysymään sitä, miten opettaminen ja oppiminen on organisoitu ja kuinka oppijoiden aiemmat kokemukset vaikuttavat uuden omaksumiseen ja kuinka oppijoille rakentuu merkityksellisiä kokonaisuuksia? (Hyyryläinen & Leminen 2003, 101.)

Kouluoppimisen ja muualla tapahtuvan oppimisen jakaminen on tavallista, mutta myös haitallista elinikäisen oppimisen periaatteiden kannalta, koska uskomukset oppimisesta vaikuttavat myös asenteisiin ja toimintaan. Koulutusjärjestelmän ongelmana on se, että se ei anna nuorille modernissa yhteiskunnassa toimimiseen valmiuksia, vaan se pyrkii varustamaan nuoret pääasiassa rutiininomaisilla tiedoilla ja käyttäytymisvalmiuksilla. Yksinomaan kouluopintojen avulla ei voida taata työelämän vaatimia tietoja ja taitoja, koska tieto on tilanteisiin kytkeytyvää. Jos painotetaan vain yksilöllisiä saavutuksia ja asiayhteyksistä irrallaan olevia taitoja, oppilaat opetetaan hyviksi kouluosaajiksi, mutta eivät menesty koulun ulkopuolella. (Lehtinen & Palonen, 1997, 101.)

Työelämässä tietoa on osattava jakaa ja yhdistää yhteinen tieto osaamiseksi. Juuri yhteiskuntataitojen puutteellisuuden on todettu olevan koulutuksen yksi heikkous. Oppilaitosten tapa toimia on kuitenkin pitkälti perustunut tarkkoihin, eriytyneisiin rooleihin sekä reviiireihin. Tiedonhankinta ja liittyminen muuhun yhteiskuntaa taas edellyttävät aktiivista rajojen avaamista, jolloin rajoittuminen luokkahuoneeseen ei enää riitä. (Helakorpi, Juuti & Niemi 1996,19.)

Jotta koulutusjärjestelmä pystyisi antamaan nuorille riittävät valmiudet työmarkkinoille pääsemiseksi ja valmistaisi heitä elinikäiseen oppimiseen, sen tulisi pyrkiä luomaan tiiviimmät yhteydet koulutusjärjestelmän ja työelämän välille esimerkiksi varmistamalla korkeatasoisen opinto-ohjauksen tai edistämällä oppilaitosten ja työelämän välisiä yhteyksiä sekä määrittelemällä opinto-ohjelmaan liittyville harjoittelujaksoille asianmukaiset puitteet.

2.4 Murroksen haasteet ohjaushenkilöstölle

Opinto-ohjauksen tavoitteet voidaan jakaa kolmeen ulottuvuuteen: oppimisen ja opiskelun ohjaukseen, ammatillisen suuntautumisen ohjaukseen sekä henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen tukemiseen. Oppimisen ja opiskelun ohjauksen tavoitteena on avustaa yksilöä opintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Ammatillisen suuntautumisen ohjauksen tavoitteena on tukea yksilön koulutus- ja uravalintoja ja edistää opintojen jälkeistä työllistymistä ja jatko-opintoihin hakeutumista. Tehtävänä on välittää tietoa oppilaan päätöksenteon tueksi ja ohjata hänen valintojaan ja ammatillista kasvuaan. Henkilökohtaisen kasvun ja kehityksen ohjaus taas vahvistaa opiskelijan elämänhallintataitoja, itseluottamusta ja itsetuntemusta. Nämä kolme keskeistä opinto-ohjauksen tavoitealuetta eivät kuitenkaan ole erillisiä, vaan alueiden tavoitteet ja tehtävät ovat päällekkäisiä ja leikkaavat toisiaan. (Lerkkanen 2002, 51)

Ohjauksen keskeisenä tavoitteena on asiakkaan yksilöllisyyden, kokemuksen ja toimijuuden vahvistaminen. Ohjaajan avustuksella opiskelija kykenee tiedostamaan ja tuomaan julkisiksi yksilöllisesti kokemiaan havaitsemis- ja tulkintatapoja. Tästä on seurauksena opiskelijan parempi ymmärrys käsitystensä ja toimintojensa perusteista. Ohjaaja toimii opiskelijan neuvottelukumppanina ja pystyy rohkaisemaan tätä tutkailemaan oman toimintansa perusteita ja suuntaamaan katsetta tulevaisuuteen. Tavoitteena on tällöin auttaa oppilasta tutkimaan omaa tilannettaan, joka voi liittyä esimerkiksi koulun käyntiin, oppilaan kasvuun ja kehitykseen tai koulutusvalintoihin. Kyseessä on prosessi, jossa yhdistyvät ajattelu, tunteet ja toiminta. Tavoitteena on auttaa nuorta omaksumaan taitoja ja kvalifikaatioita, jotka ovat tarpeen selviytymisessä jatkuvasti muuttuvassa työelämässä. Elämänuran suunnittelun ohjauksessa tarkastellaan esimerkiksi päämäärien asettamista, omin arvojen, kiinnostuksen kohteiden ja soveltuvuuden arviointia sekä niiden suhteuttamista koulutukseen ja erilaisiin työtehtäviin. (Vanhalakka-Ruoho & Juutilainen 2003, 115 -118.)

Suomessa ja laajemminkin maailmalla on alettu entistä enemmän kiinnittää huomiota opinto-ohjaukseen. Se näkyy ohjaustoiminnan kehittämishankkeina ja arviointeina. Painotuksena on uravalinnan ohjaus ja elinikäinen oppiminen, joka korostaa opiskelutaitojen hankkimista ja opiskelumotivaation syntymistä ja ylläpitämistä aina lapsuudesta lähtien ja koko aikuisiän. Nämä haasteet liittyvät kiinteästi koulutuksen tuloksellisuuteen ja siihen, miten koulutus vastaa yhteiskunnallisiin vaatimuksiin. (Numminen 2002, 111.)

Uravalinnan ohjaukseen tulisi kehittää uudenlaisia ajattelu- ja toimintamalleja. Yksi ura on enää harvoin riittävä. Ennen ammatit muodostivat selkeät osaamisalueet, ammattikunnat valvoivat ammattien rajoja ja kutakin ammattia sai harjoittaa vain tietyn ammattikunnan jäsen. Nykyään ammattien määrä on kasvanut moninkertaiseksi eikä ammattien ja niihin liittyvien työtehtävien rajaveto ole selkeä. Ammatteja kuvaavien nimikkeiden sisällöt ovat päällekkäisiä ja merkitykset ovat epämääräisiä. (Julkunen 2003, 60.)

Elämme tilanteessa, jossa monialainen osaaminen ja työuran koostuminen monesta eri ammatista ovat tunnusomaista (Mikkola 2003, 32).

Uranvalinnan ohjauksen käsitettä tulisikin laajentaa niin, että se koskee koko elämänuran suunnittelua integroimalla uranvalinta muihin elämänrooleihin.

Ura voidaankin nähdä yksilön erilaisten työ- ja muiden elämäkokemusten sarjana, jossa kukin toiminta kytkeytyy hänen henkilökohtaiseen suunnitelmaansa. Ura on ainutkertainen elämänrakenne, jota yksilö itse luo ja rakentaa, ei etukäteen lukkoon lyöty suunnitelma. Ohjauksen keskeisiä tehtäviä tulee olemaan moniammatillisen yhteistyötä mahdollistavien verkostojen ylläpitäminen sekä yhteiskunnan ja työelämän muutosten seuraaminen. Tätä osaamista tarvitaan paitsi oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa tehtävässä ohjaustyössä myös huoltajien ja koulun muun henkilöstön kanssa tehtävässä yhteistyössä. (Lairio, Puukari & Peltosalmi 1999, 85.)

Organisaatioiden rakenne on muuttunut hierarkisesta verkkomaiseksi. Verkostoihin perustuvilla organisaatioilla on ominaista eri alojen asiantuntijoiden välinen tiimityö. Yhteiskunnan murroksella, organisaatiomuutoksilla ja työelämän uusilla vaatimuksilla on huomattavia vaikutuksia myös työntekijöiden ammatilliseen kehitykseen. Uranvalintaa koskeva päätös ei tähtää pelkästään työpaikan saamiseen, se on olennainen osa yksilön kasvua ja elämän kokonaisuutta. Perinteinen, lineaarisesti etenevä urapolku on korvautunut laaja-alaisemmalla, vaihtelevammalla ja joustavammalla suunnitelmalla. (Lairio ym. 1999, 101.)

Parhaimmillaan oppilaanohjaus auttaa oppilaita tarkistamaan jatkuvasti omaa ammatillista suuntautumistaan. Sitä tukemaan tarvitaan laajempia ohjauksellisia lähestymistapoja, joiden kautta toimintaa voidaan hahmottaa kokonaisvaltaisemmin. Esimerkiksi peruskoulussa urasuunnittelu on helposti nähty pelkästään oppilaanohjaan vastuualueena, vaikka eri oppiaineiden opettajilla oppilaantuntemusta ja työelämä tietoutta löytyisikin.

3 TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMINEN PERUSKOULUSSA

3.1 Työelämään tutustumisen tavoitteita ja käytänteitä

Perusopetusasetuksen (1998: 3 §) mukaan osa opetuksen vuosittaisesta työajasta saadaan käyttää työelämään tutustumiseen. TET eli työelämään tutustuminen on osa peruskoulun ja lukion jakamaa työelämätietoutta. TET muodostaa opetussuunnitelmaan kuuluvan kokonaisuuden, joka alkaa alakoulussa ja jatkuu yläkoulussa. Työelämään tutustuminen toteutetaan osana koulukohtaista työsuunnitelmaa. Työelämään tutustumisen aikana oppilas tutustuu jonkin yksittäisen työnantajan tiloissa tehtävään työhön. Oppilas ei ole työsuhteessa työnantajaan, mutta hänen tulee kuitenkin noudattaa työturvallisuusmääräyksiä ja muita työelämässä koskevia määräyksiä. Jaksojen pituus vaihtelee yhdestä päivästä kahteen viikkoon. (Hietaniemi 2002, 18.)

Opetussuunnitelman perusteissa 2004 todetaan, että työelämään tutustumisjakso tulee järjestää koulutus- ja ammattivalintojen perustaksi, ja työn arvostuksen lisäämiseksi. Oppilaalle tulee järjestää mahdollisuus arvioida hankkimaansa tietoa ja kokemuksia. Paikalliseen opetussuunnitelmaan tulee sisältyä kuvaus, miten yhteistyötä paikallisen työ- ja elinkeinoelämän kanssa toteutetaan koulun toiminnassa. Keskeisen osan muodostavat työelämän edustajien vierailut luokkatunneilla, työpaikkakäynnit, projektityöt, eri alojen tiedotusmateriaalin käyttö ja työelämään tutustuminen. Oppiaineiden opetukseen tulee sisältyä kokonaisuuksia, jotka liittävät opiskeltavan aineen antamat tiedot ja taidot työelämän vaatimukseen Ohjaus nähdään siis entistä enemmän kaikkia oppilaita koskevana luokkatasosta riippumattomana oikeutena. Samoin korostetaan sitä, että ohjaustyöhön osallistuu koko henkilökunta. (Opetussuunnitelman perusteet 2004.)

Työelämään tutustuminen voi osaltaan auttaa nuorta näkemään työelämän vaatimia osaamisen strategioita ja keskeisiä työmarkkinoille pääsyn kvalifikaatioita kuten esimerkiksi sisäisen yrittäjyyden, epävarmuuden siedon ja erilaiset yhteistyö- ja kommunikaatiotaidot. Vastaavasti opettajille TET voi tarjota mahdollisuuden verkostoitumalla jakaa ohjausvastuutaan ja saada oman opetustyön tueksi työelämän asiantuntemusta. Opettajilla on järjestetty myös omia työelämään tutustumisjaksoja eli niin sanottuja OPE-TET -jaksoja, jolloin myös opettajilla on mahdollisuus työskennellä työelämässä erilaisissa tehtävissä.

Keskeisenä haasteena on kehittää työelämään tutustumisesta laajempia, eri oppiaineisiin integroituja kokonaisuuksia, jonka aikana oppilaalla on mahdollisuus entistä monipuolisemmin hahmottaa omaa suhdettaan työhön ja tarkistaa ammatillista suuntautumistaan. Jo peruskoulussa työelämään tutustumisen tulisi nivoutua kiinteämmin oppilaan oppimisprosessiin. Työelämäkokemukset saattavat jäädä oppilaalle irralliseksi ajanvietteeksi, jos oppilaat eivät saa työelämän tutustumisen pohjaksi riittävää valmennusta. Valmennus auttaa kytkemään työelämän kokemustietoa teoriaopintoihin. (Nykänen 2007, 173.)

3.2 Oman oppimisen ohjaajaksi

Ohjauksen tavoitteena on ohjattavan kehittyminen, joka syntyy ohjattavan oman toiminnan tuloksena. Tällöin hän on myös itse vastuussa oman tietonsa rakentumisesta ja sen ymmärtämisessä. Konstruktivismiin ydinajatus on, että ajatteluun liittyvät toiminnot tulkitaan tiedon rakentumisena. Ihminen puolestaan nähdään alati tietoa tai merkityksiä rakentavana yksilönä, jolloin tieto on dynaaminen, elävä ja muuttuva kohde. Reflektion avulla yksilö voi tarkastella oppimaansa sekä pyrkiä sulattamaan uudet oppimiskokemukset aikaisempaan merkitysperspektiiviinsä, jolloin uusi tulkinta alkaa ohjata myöhempää ymmärtämistä (Ojanen 2000, 22 -42.)

Oppilaita tulisi siis valmentaa haastattelemaan työntekijöitä ja tarkkailemaan työpaikalla tapahtuvaa työtä, vaikka eivät siihen aina itse voisikaan osallistua. Heidän tulisi saada valmiuksia myös oppiakseen prosessoimaan saamaansa kokemustietoa työelämää tutustujana. Abstrakti, työntekijän ajatteluun, tietoon, taitoon ja kokemukseen pohjautuva työ ei avaudu oppilaalle ilman, että hän haastattelee, kysyy ja havainnoi työntekijän toimintaa. (Nykänen 2007, 173.) Ohjauksessa tulisikin keskittyä oppilaan reflektiivisen ajattelun ja oppimisen kehittämiseen.

TET-jaksoon onkin usein liitetty jokin harjoittelua koskeva raportti tai portfolio. Oppilaalla on TET-jakson aikana siis kahdenlaisia tehtäviä: työpaikalla suoritettavat tehtävät ja koulusta annetut TETiin liittyvät tehtävät. Tehtävät voivat olla esimerkiksi oppimispäiväkirjan tekemistä, ammattihaastatteluja, havainnointitehtäviä tai työelämäkuvauksia. (Hietaniemi 2002, 73.) Tehtävien avulla oppilas voi syventyä asioihin, joita hän ei muuten huomaisi. Koottuja ajatuksia sekä materiaalia voidaan puolestaan hyödyntää henkilökohtaisen ohjauskeskustelun pohjana. Reflektoimalla esimerkiksi TET-kokemuksiaan, oppilas voi tarkastella omia mieltymyksiään eli mistä pitää, mikä tuotti ongelmia ja mikä puolestaan oli helppoa.

3.3 Työelämään tutustuminen Lyseon koulussa

Lyseon koulu on perusopetuksen luokat 7-9 käsittävä koulu, jossa lukuvuonna 2008 -2009 on 463 oppilasta. Toimimme kolmessa eri koulurakennuksessa keskellä Hämeenlinnaa. Opettajia on yhteensä 40.

Lyseon koulussa työelämään tutustuminen alkaa 7. vuosiluokalla. Tällöin oppilaat työskentelevät yhden päivän ajan koulumme ruokalassa erilaissa avustavissa tehtävissä. TET-päivänä hankittuja kokemuksia käsitellään oppilaanohjauksen tunneilla. Tavoitteena on tutustua kouluruokalan eri toimijoiden työtehtäviin ja samalla näyttää oppilaalle kouluruoan valmistamisen monet vaiheet.

Koulumme 8. luokkalaisilla on kevätlukukaudella yhden viikon pituinen työelämään tutustumisjakso. Oppilaat hankkivat työpaikkansa pääsääntöisesti

itse. He laativat yhdessä työnantajan kanssa TET-sopimuksen, jossa sovitaan kirjallisesti työajasta, työtehtävistä, ruokailuista ym. käytännön asioista. Oppilaalle nimetään myös vastuuhenkilö työpaikalle, joka työelämään tutustumisjakson lopuksi antaa oppilaalle todistuksen. Todistus sisältää sekä oppilaan itsearvioinnin että työnantajan arvioinnin. Oppilaat tekevät TET-jaksolla erilaisia oppimistehtäviä, joita käsitellään mahdollisuuksien mukaan oppilaanohjauksen tunneilla.

Koulumme 9. luokkalaiset ovat syyslukukaudella kaksi viikkoa työelämään tutustumisjaksolla. Hekin hankkivat työpaikkansa itse, laativat TET-sopimuksen työnantajan kanssa ja tekevät oppimistehtäviä. Lisäksi oppilaat tekevät TET-jakson jälkeen omasta TET-paikastaan posterin. Näistä postereista kerätään 9. luokkalaisten yhteinen TET-kirja, jota 7. luokkalaiset ja 8. luokkalaiset voivat lueskella etsiessään sopivia tutustumispaikkoja seuraavina vuosina.

Hämeenlinnan seudulla on käytössä sähköinen TET-tori, jonka kautta työnantajat voivat ilmoittaa TET-paikoista oppilaille. Samalla sivustolla esitellään myös eri alojen koulutusta ja annetaan yleistä tietoa työelämään tutustumisen periaatteista. Sivustolla on myös erilaisia TET-jaksoon liittyviä lomakkeita, joita oppilaanohjaaja voi hyödyntää omassa työssään. Lisäksi sivustolta löytyy tietopaketti myös oppilaan huoltajille

4.1 TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISEN JA TYÖELÄMÄYHTEISTYÖN KEHITTÄMINEN HÄMEENLINNAN LYSEON KOULUSSA

4.1 Kehittämistoiminnan taustaa

Opetusministeriön koulutuksen kehittämissuunnitelmassa (2003 -2008) ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) korostetaan opinto-ohjauksen ja työelämän välistä yhteyttä. Erityisesti kiinnitetään huomiota oppilaisiin, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle. Opinto-ohjauksen tehostamisella pyritään torjumaan tilanne, jossa nuorten sosiaalinen syrjäytyminen lisääntyy, ikäluokat pienenevät ja työvoiman saatavuus vähenee. Ministeriön kehittämissuunnitelmassa on yleistavoitteeksi asetettu ns. koulutustakuu, joka turvaa peruskoulun jälkeisen jatko-opintopaikan koko ikä-luokalle. Lisäksi tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 96 % peruskoulun päättävistä oppilaista aloittaa samana vuonna lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa. (Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003 -2008, Opetussuunnitelman perusteet 2004.)

Hämeenlinnan opetustoimen hankkeet muodostavat kokonaisuuden ”Polku tulevaisuuden kouluun”. Mukana on opetustoimen hallinnoimia hankkeita, joita ovat tuettu perusopetus (KELPO), Oppimisympäristöjen rikastaminen, Maahanmuuttajien-opetus, Enemmän aikaa lapselle, Kerhotoiminnan kehittäminen, Pedagogisen johtamisen koulutusohjelma, Täydennyskoulutusjatkumo, Urheiluakatemia sekä Oppilaanohjauksen kehittämistoiminta. Lisäksi kokonaisuuteen kuuluvat ulkopuolisten hallinnoimat hankkeet Yrittävä, Nuorten polut, Mentorointi, YES-keskus sekä ARX. Opetustoimeen on perustettu hankkeiden kehittämisryhmä, jonka tavoitteena on lisätä hankkeiden välistä yhteistyötä, kehittää hanketyöskentelyn toimintatapoja ja selkeyttää erilaisten toimijoiden vastuita ja työnjakoa. Hämeenlinnan kaupungin opetustoimi on saanut valtion erityisavustusta oppilaanohjauksen kehittämiseen vuosille 2008 - 2009. Hankkeen aikana

tehostetaan uravalinnan ja jatko-opintoihin ohjausta sekä työhön ja ammatteihin perehtymistä. Ohjaustoiminnan kehittämisen haasteena on saada se kytettyä tiiviisti koulujen kehittämistavoitteisiin, toimintasuunnitelmiin ja opetussuunnitelmaan. Kaupungissamme on jo hyviä käytänteitä perusasteen ala- ja yläkoulujen ohjauksen toteuttamiseksi ja tärkeää onkin kirjata ohjaussuunnitelmaan näitä toimintamalleja. Lisäksi eri hallinnon alojen ja työelämän sekä huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteita ja toimintatapoja pitäisi tehdä entistä näkyvämmäksi. Suunnittelu auttaisi oppilaitoksen eri työntekijöitä hahmottamaan ohjaukseen kuuluvat prosessit sekä työ- ja vastuujaon.

Omassa koulussani kehittämistyön painopistealueena on työelämään tutustumisen kehittäminen. Kehittämistyössä lähtökohtana on ollut se, ettei määrärahoilla palkata uusia toimijoita vaan mietitään, miten olemassa olevilla voimavaroilla, tekemällä toisin ja lisäämällä osaamista sekä yhteistyötä saadaan aikaan parempia tuloksia. Näin koululla on ollut mahdollista rakentaa pysyviä toimintamalleja, lisätä ohjauksellista osaamista sekä järjestää aikaa yhteistyössä tapahtuvalle suunnittelulle ja verkostojen rakentamiselle. Tämä on taannut sen, että koulu on suunnitellut toimintansa omista tarpeistaan käsin ja pystyy tekemään sellaista kehittämistyötä, jolle koulun sisällä on ollut tilaus ja jonka tuloksena syntyy pysyviä käytänteitä.

4.2 Kehittämistyön tavoitteet

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminnan tavoitteena Lyseon koulussa on rakentaa koko koulun käyttöön työelämään tutustumisen toteutusmalli, joka tukee oppilaan kasvua, luo positiivisia asenteita ja lisää tietoutta työelämästä. Tavoitteena on kehittää työelämään tutustumista sekä lisätä oppilaiden ja opettajien työelämätietoutta sekä parantaa peruskoulun viimeisillä luokilla tehtävien koulutusvalintojen osuvuutta. Lisäksi tavoitteena on työelämään tutustumisen ja koulun työelämäyhteistyön kiinnittäminen osaksi peruskoulun ylempien luokkien työskentelyä. TETistä tulee näin koko koulun asia!

Työelämään tutustumisen kehittämistyöllä pyritään tiivistämään koulujen ja elinkeinoelämän välisiä suhteita sekä edistämään koulujen verkottumista ympäröivään yhteiskuntaan. Samalla kiinnitettiin työnantajien huomiota siihen, mikä merkitys peruskoululaisten ensimmäisillä työharjoittelukokemuksilla on tulevan työuran valinnan ja ammattiin kouluttautumisen kannalta. Opinto-ohjauksessa panostettiin myös työelämässä tarvittaviin sosiaalisiin taitoihin ja käytöstapoihin.

Työelämään tutustumisprojektin alussa selvitetään käytössä olevat järjestelyt oman koulumme osalta. Selvityksen kohteena ovat koulun TET-toiminnan tavoitteet, TET-jaksojen ajoittuminen, ohjaus sekä TET-jaksoon liittyvät käytännöt (työpaikan haku, materiaalit, ruokailu ja matkustaminen) sekä muu työelämäyhteistyöhön liittyvä toiminta (yritysvierailut, oppilaanohjaajien ja opettajien tutustuminen TET-paikkoihin). TET-jakson toimintatavat, vastuualueet ja raportointi kuvataan TET-suunnitelmaksi, joka liitetään osaksi ohjauksen suunnitelmaa ja viedään koulun kotisivuille.

Erityisenä haasteena on integroida työelämään tutustuminen lähemmäksi oppilaan koulutyötä. Tällöin TET-jakso ei jäisi irralliseksi kokemukseksi, vaan oppilas voisi hyödyntää kokemuksiaan osana omia opintojaan.

Kehittämistehtäväksi nousee se, miten yhteistyö työelämän tutustumisjaksot voitaisiin saada sellaiseksi, että oppilaat voisivat oppia näkemään irrallisia työtehtäviä laajempia kokonaisuuksia, kehittelemään uusia ratkaisuja ja toimimaan joustavasti uusissa tilanteissa. Jo peruskoulussa työelämään tutustumisen tulee tarjota mahdollisuuksia hahmottaa peruskoulun oppiaineiden ja työelämän välisiä yhteyksiä. (Lehtinen ja Palonen 1995, 101.)

4.3. Kehittämistyö käytännössä

Oppilaanohjauksen kehittämistoiminta alkoi syksyllä 2008. Koulut saivat tehtäväkseen laatia syyskuun loppuun mennessä määrähakemuksen Hämeenlinnan kaupungin opetustoimelle, jossa koulujen tuli kuvata oman kehittämiskohteensa tavoitteet ja toimintatavat sekä osoittaa, millä tavoin koulut pyrkivät tekemään kehittämistyöstä pysyviä ratkaisuja. Lyseon koulun ohjaustiimi vastasi koulumme suunnitelmasta. Ohjaustiimiin kuuluvat laaja-alainen erityisopettaja Riitta Takkula-Ollila sekä oppilaanohjaajat Päivi Nurminen ja Iina Vilenius. Oppilaanohjauksen kehittämistoimintaa on esitelty opettajakunnalle kahdessa opettajankokouksessa.

Tässä esimerkkejä niistä käytännön toimenpiteistä, joilla Lyseon koulun työelämään tutustumisjaksoja kehitetään lukuvuonna 2008 -2009.

- TET-jaksojen aikana opettajat vierailevat oppilaiden TET-paikoissa. Tavoitteena on saada tietoa oppilaan työelämään tutustumisjakson sujumisesta sekä luoda samalla yhteyksiä työelämään.
- TET-jaksojen käsittelyä integroidaan eri oppiaineisiin. Äidinkielen ja kirjallisuuden opettajat ovat hyödyntäneet oppilaiden työelämään tutustumisjakson kokemuksia erilaisissa kirjoitelmissa.

Samoin esimerkiksi yhteiskuntaopin sisältöjä on käsitelty TET-jaksojen tuottaman tiedon ja kokemusten kautta. Tavoitteena on lisätä TET-jaksojen tuottaman tiedon ja kokemusten käsittelyä muissakin oppiaineissa. Nämä eri oppiaineisiin liittyvät käytännöt kirjataan koulun TET-suunnitelmaan.

- Järjestetään työelämävanhempainiltoja erityisesti maahanmuuttajaoppilaille ja heidän huoltajilleen. Tämän toiminnan tarkoituksena on kehittää maahanmuuttajien ohjauspalveluja henkilökohtaisemmaksi ja lisätä maahanmuuttajavanhempien koulutus- ja työelämä tietoutta.
- Ammatillisen koulutuksen opiskelijoita vierailevat taito- ja taideaineiden oppitunnilla
- TET-messujen järjestäminen 6. ja 7. luokkalaisille. Toiminnan tavoitteena on, että 9-luokkalaiset oppilaat ”siirtävät” TET-jaksoilla kerättyä tietoutta perintönä nuoremmille oppilaille ja samalla esittelevät erilaisia työpaikkoja.
- Opettajien työelämään tutustuminen eli OPE-TET toteutetaan 8-luokkalaisten ja 9-luokkalaisten TET-jaksolla. Yhteistyökumppanina on Tampereen yliopiston opettajankoulutuslaitoksen ”YTYÄ”-hanke. Lisäksi järjestetään opettajien vierailuja mm. Koulutuskeskus Tavastiaan.
- TET-torista tehdään tiedote työnantajille ja TET-torista tiedotetaan 8. luokan vanhempainillassa.

Edellä kuvatuista toiminnoista OPE-TET toteutuu kolmen opettajan osalta marraskuussa, jolloin koulumme 9. luokkalaiset ovat TET-jaksolla. Samoin opettajien vierailut TET-paikoilla alkavat marraskuussa 9. luokkalaisten TET-jakson aikana. Helmikuussa 2009 toteutetaan 8. luokkalaisten TET-jakso,

jolloin on tarkoitus myös lisätä TET-torin tunnettavuutta, jatkaa opettajien vierailukäyntejä yrityksissä sekä jatkaa myös OPE-TET-jaksoja kahden opettajan osalta. Lisäksi toteutetaan TET-jaksojen esittely 7- luokkalaisille. TET-jaksojen tuottaman tiedon ja kokemusten käsittelyä osana eri aineiden oppitunteja lisätään asteittain kevään 2009 aikana.

Oppilaanohjauksen kehittämistyö ei rajoitu pelkästään työelämään tutustumisen ja työelämäyhteistyön kehittämiseen. Lisäksi teemme keväällä 2009 koulun ohjaussuunnitelman, jonka omalta osaltaan lisää koulun sisäisen työjaon sujuvuutta ja lisää ohjauksen laajenevaa käsitettä.

5 LOPUKSI

Työelämä on jatkuvassa muutoksessa. Pitkäaikaisten työsuhteiden tilalle muodostetaan yhä enemmän määräaikaista projektiryhmiä. Työntekijät suorittavat useita erilaisia tehtäviä, minkä vuoksi yhteistoiminnallisuus ja tiimityö ovat keskeisiä. Organisaatioissa kommunikaatio ja tietämys tuotantoprosessin luonteesta tulevat yhä tärkeämmiksi. Myös laadun ja tehokkuuden odotetaan jatkuvasti paranevan. Työntekijöiltä edellytetään enemmän itsenäisyyttä, innovatiivisuutta ja luovuutta. (Lairio ym. 1999, 85.)

Työelämän muutokset ja uudet vaatimukset ovat tuoneet haasteita myös kouluoppimiseen. Jatkuvassa muutostilassa oleva yhteiskunta edellyttää, että nuoret kykenevät aktiiviseen tiedonhankintaan sekä oman oppimisensa ohjaamiseen (Helakorpi ym.1996, 114). Toisaalta myös oppimiskäsityksen muuttuminen tiedon siirtämisestä tiedon konstruoimiseen on tuonut mukanaan omat vaatimuksensa. Informaation määrän nopea kasvu sekä sen laadullinen moninaisuus ovat johtaneet tilanteeseen, jossa koulussa ei yksinkertaisesti pystytä välittämään opiskelijoille kaikkia elämässä tarvittavia tietoja.

Ohjaushenkilöstö kohtaa työssään yhteiskunnan, työelämän ja koulutuksen muutokset. Ohjauksen suurimpia haasteita onkin pystyä seuraamaan työelämän nopeaa muuttumista. (Sallinen 2003, 43.) Ohjaus nähdään usein yhteiskunnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisen välineenä, vaikka ohjausprosessissa lähtökohtana ovat kuitenkin yksilön tarpeet, toiveet ja suunnitelmat. Tämä aiheuttaa sen, että ohjauksen ammattilaiset joutuvat yhteiskunnan vaatimusten ja yksilön toiveiden keskellä pohtimaan sekä työnsä eettisiä periaatteita että toisaalta vallitsevia olosuhteita ja toiminnalle asetettuja edellytyksiä ja rajoituksia.

Ohjaus ei ole vain yksittäisen opettajan, vaan koko kouluyhteisön yhteinen asia. Tämä edellyttää sitä, että toimijoilla on myönteinen asenne ja suhtautuminen ohjaukseen ja heillä on myös aikaa ja mahdollisuuksia keskustella ohjaukseen liittyvistä tavoitteista. Opettajilla on oltava myös mahdollisuus omien ohjaustaitojensa kehittämiseen.

Lyseon koululla on lähdetty vastaamaan työelämän muutoksiin ja kehittämään työelämäyhteistyötä osana valtakunnallista oppilaanohjauksen kehittämistyötä. Tavoitteena on integroida TET-jaksot ja työelämäyhteistyö entistä kiinteämmin osaksi opetussuunnitelmaa niin, että työelämään tutustuminen tulee kiinteäksi osaksi koulutyötä eikä se jää vain oppilaanohjauksen reviiiriksi. Samalla korostetaan koko henkilökunnan ohjausvastuuta. Tähän tavoitteeseen pyritään esimerkiksi käsittelemällä TET-jaksojen kokemuksia eri oppiaineiden tunneilla ja jalkauttamalla opettajat TET-paikkoihin tapaamaan oppilaita ja työnantajia.

Olen esitellyt kehittämishankkeessani oppilaanohjauksen kehittämistoimintaa omassa koulussani. Hämeenlinnan oppilaanohjauksen kehittämistoiminta on jäsennetty niin, että jokainen kaupungin yläkoulu tekee oman suunnitelmansa kehittämistyöstä ja tämä kehittäminen muodostaa osan koko kaupungin toimintasuunnitelmasta. Jokainen koulu on voinut valita niitä kehittämiskohteitaan, jotka koulun sisällä on koettu tärkeäksi.

Tällöin koulun henkilökunnan sitoutuminen suunnitelman toteuttamiseen on todennäköisempää kuin silloin, jos kehittämistyön ideat ja lähtökohdat tulevat esimerkiksi koulun ulkopuolisen toimijan ehdotuksena. Tavoitteena onkin luoda pysyviä käytänteitä ja muuttaa koko koulun sisäistä toimintakulttuuria työelämään tutustumisen osalta.

TET-jaksoilla oppilaat saavat palautetta työnantajiltaan. Joskus ne oppilaat, jotka eivät koulun arjessa saa kovinkaan paljon myönteistä palautetta, voivat saada sitä työelämään tutustumisen kautta. TET-jaksoilla saadut kokemukset ja elämykset onkin syytä liittää entistä tiiviimmin myös henkilökohtaiseen ohjaukseen ja pienryhmäohjaukseen.

Kehittämishankkeessani olen kuvannut niitä toimenpiteitä, joita koulussani tehdään työelämään tutustumisen ja työelämäyhteistyön kehittämiseksi. Olen työn kautta tutustunut myös aihetta käsittelevään kirjallisuuteen ja aihetta käsitteleviin opinnäytetöihin, jotka ovat tarjonneet jo hyviksi koettuja käytänteitä ja kokeilunarvoisia toimintatapoja. Syventyminen työelämään tutustumisen kehittämiseen on antanut myös uutta puhtia ohjaustoimintaan ja haastanut minut kehittämään myös omaa toimintaani TET-jaksojen ohjaustyössä.

LÄHTEET

Hietaniemi, S. 2002. Työelämään tutustumisen ideaalimalli yrittäjyyskasvatuksen näkökulmasta. Vaasan yliopiston selvityksiä ja raportteja 88. Vaasan yliopistopaino.

Helakorpi, S., Juuti, P. & Niemi, H. 1996. Tiimiorganisoitu koulu. Juva:WSOY.

Hyyryläinen, A. & Leminen, A-P. 2003. Epävarmuuden sietämätön keveys – Uranvalinnan ohjaus suunnistamisen apuna? Teoksessa Lairio, M. & P. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 97-109.

Julkunen, R. 2003. Teoksessa Lairio, M. & P. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 55-70.

Kasurinen, H. 2006. Ohjauksen kehittämisen lähtökohdat. Artikkeliteoksessa Karjalainen, M. & H. Kasurinen (toim.) Ohjauksen toimintakulttuurin muutos alueellisessa yhteistyössä. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishankkeen raportti. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 13-30

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003-2008

Lairio, M., Puukari, S. & Peltosalmi. 1999. Oppilaanohjaus ja työelämäyhteydet. Teoksessa Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) Opinto-ohjaajan toimenkuva muuttuvassa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuksia 1, 85–102.

Lehtinen, E. & Palonen T. 1997. Asiantuntijaverkosto oppimisympäristönä - projektin loppuraportti. Turun tähdennyskoulutuskeskus, Turku.

Lerkkanen, J. 2002. Koulutus- ja uravalinnan ongelmat. Koulutus- ja uravalinnan tavoitteen saavuttamista haittaavat ajatukset sekä niiden yhteys ammattikorkeakouluopintojen etenemiseen ja opiskelijoiden ohjaustarpeeseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 14.

Luukkainen, O. 2005. Mitä uutta koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma lupaa? Teoksessa Suortamo M. , Laaksola H. & J. Välijärvi (toim.) Opettajan vuosi 2008-2009. Teemana hyvinvointi, Juva: WS Bookwell Oy, 133-143.

Lätti, M. 2007. Opettaja ohjaajana. Artikkeliteoksessa Kasurinen H. & Launikari M. (toim.) Chances – Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Opetushallitus. Helsinki: Painotuote Oy, 64-79.

Mikkola, A. 2003. Ohjausalan koulutushaasteet. Teoksessa M. Lairio & P. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot,. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 31- 40.

Numminen, U. 2002. Opinto-ohjaus – vastaus opiskelijan ja koulujärjestelmän ongelmiin. Teoksessa Vuorinen, R. & Kasurinen, H. (toim.) Ohjaus Suomessa 2002. Koulutuksen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Jyväskylän yliopisto. Kirjapaino Oma Oy: Jyväskylä, 111-129.

Nyyssölä, K. 2002. Valmennusta ja varastointia. Nuorten työllisyys ja työvoimapolitiikka 1960- luvulta 2000-luvulle. Teoksessa: Heikki Silvennoinen (toim.) Nuorisopolitiikka Suomessa. Nuorisotutkimusverkosto 2002.

Nykänen, S., Karjalainen, M., Vuorinen, R. & Pöyliö, L. 2007. Ohjauksen alueellisen verkoston kehittäminen – poikkihallinnollinen ja moniammatillinen yhteistyö voimavarana. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselesteita 34.

Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Saarijärvi: Palmenia-kustannus.

Parkkinen, J. 2003. Ohjaus merkityksen jäsentäjänä ja tulkitsijana. Artikkeliteoksessa Lairio, M. & P. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot, 153-163. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 153-163.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. Helsinki: Opetushallitus.

Perusopetusasetus 852/1998.

Sallinen, A. 2003. Teoksessa M. Lairio & P. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot, Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 41-52.

Vanhalakka-Ruoho, M. & Juutilainen P-K. 2003. Ydinasiatuntijuus ja yhteistyön kuvioita. Teoksessa M. Lairio & P. Puukari (toim.) Ohjauksen uudet orientaatiot, Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 113-123.

Vuorinen, J. 1999. Ajan raju riento – Ohjaus turbulentissa ympäristössä. Artikkeliteoksessa Vuorinen, J. (toim.) Näköpiirissä valoa. Ohjauksen haasteita uudella vuosituhanella. Tampere: Juvenes-Print, 11-32.